

Літаратурна-мастацкая старонка (476)

У мяне ёсць рэспубліка колеру

3 мастаком Лявонам ТАРАСЭВІЧАМ — лаўрэатам прэміі імя Яна Цыбіса за 1998 год, падчас адкрыцця выставы ў варшаўскім Доме мастака, прымеркаванай да ўрачыстасці ўручэння ўзнагароды, размаўляе Наталля Грышкевіч.

— Кім быў Ян Цыбіс і чаму яго творчасць так цэніцца ў польскім мастацтве?

— Цыбіс быў польскім мастаком, хача яго родны брат быў аўстрыйцам і нават не гаварыў па-польску. Ян Цыбіс належаў да адной з групаў, плыняў у польскім мастацтве, якая называлася КП альбо капісты. Прадстаўнікі гэтай групы выехалі ў 1925 годзе ў Парыж, пазней вярнуліся і ўвялі каларыстыку ў польскае мастацтва. Пасля вайны ён быў прафесарам Варшаўскай акадэміі мастацтваў з перапынкам на перыяд 1949-1955 гадоў, калі былі прадпрыняты спробы ўвесці соцрэалізм. Прафесар Тадэуш Дамінік быў вучнем Яна Цыбіса, а Дамінік у сваю чаргу з'яўляецца маім настаўнікам. Першую ўзнагароду імя Цыбіса атрымаў менавіта Дамінік у 1973 годзе. І з таго часу яна ўручаецца штогод. Цяпер мала хто малюе ў Польшчы, так што вялікага выбару няма — вось і ўручылі ўзнагароду мне.

— Як можна ацаніць той стыль у мастацтве, прадстаўніком якога Ты з'яўляешся — цяпер гэта называецца авангард, а як, Твайм меркаваннем, ацэняць яго нашы наічакі?

— А мяне гэта абсалютна не цікавіць — я працую, пакуль жыву, гэта маё жыццё.

— Я бачу, што на гэтай выставе па'явіўся новы матэрыял, якім Ты карыстаешся — вада...

— Так, гэта нам прыйшло ў галаву ў апошні момант — крыху блакіту. На жаль, не атрымалася да канца так, як планаваў я гэты басейн — не хапіла фарбаў у магазінах.

— А што гэта навінна быць — проста блакітная вада?

— Так, проста блакітная вада. Уяві сабе, як гэта цудоўна: уваходзіш у падвал, а там усё блакітнае. Ці можа быць нешта больш цудоўнае?

— Цяжка гаварыць некаму пра карціны, калі ён іх не бачыў. Калі б Табе прыйшлося вытлумачыць, што галоўнае ў Твайёй творчасці — то Ты б назваў колер, лінію, сіметрыю ці нешта іншае?

— Зразумела, найбольш мяне захапляе колер. Калі б не колеры, то свет быў бы шэры. Валоданне колерам, забава з ім пры тым адчужэнні, вакууме, якія я адчуваю ў гэтай краіне — дае мне магчымасць стварыць уласную рэспубліку, у якую ніхто не мае права ўварвацца. Лёня Вольскі мае сваю незалежную рэспубліку Мроя, а ў мяне ёсць мая рэспубліка колеру.

— Пакуль што яшчэ Твае працы называюцца авангардам — гэта нешта новае, што цікавіць, здзіўляе, прымушвае задумацца. Але тут няма шырокага поля дзеяння; праз нейкі час Тваё мастацтва перастане быць наватарствам, не будзе ўжо авангардам. Ці тады зменіш свой стыль, ці застанешся яму верным?

— Пра стыль зусім не думаеш — не зменіш думкі, не зменіш чалавека. Калі нехта сапраўдны мастак, то назаўсёды застаецца мастаком, незалежна ад таго, ці робіць гэта пальцам, ці вадой, ці фарбамі, ці нейкім іншым матэрыялам. Спосаб перадачы няважны, лічыцца толькі тое, што робіш, толькі інтэлект. Калі мая праца будзе дурной і нецікавай, то ніхто мяне не запрасіць больш на выставу.

— Ты выстаўляў свае працы ў многіх заходніх краінах і часам складаецца ўражанне, што на Захадзе яны карыстаюцца большай папулярнасцю, чым у Польшчы.

— Не, гэта няпраўда. Выставіў я некалькі разоў на Захадзе — у Швецыі, Германіі... А ў нас існуе міф хамаў на паркетах: калі напішаш нешта па-англійску, то ўсе ахаюць і охаюць, а калі напішаш па-беларуску, то скажуць: „От, нічога асаблівага, фігня”.

— Снабізм...

— Так, снабізм. Здаралася нават так, што мае выставы ў Беларусі не ўпісвалі ў лік выставаў, бо ім здавалася, што гэта нешта зусім нецікавае. Калі ў Віцебску, тады іншая справа, бо там комплекс Марка Шагала. Для мяне гэта не мае значэння дзе і як, важна — што.

— Вось менавіта — быў Ты з выставай сваіх прац у Беларусі, але не быў успрыняты вельмі цёпла. Чаму?

— Гэта быў сапраўдны скандал. Быццам бы міжнародны абмен, згодна з дамовай, падпісанай міністрамі замежных спраў. Ніхто не мог паверыць, што нешта такое можа быць. Дагавор быў заключаны яшчэ пры Шушкевічу. Калі адбыліся змены ва ўладзе, то ніхто не хацеў адказаць за старыя абавязальствы. На жаль, нічога не зрабіў тагачасны віцэ-міністр культуры Уладзімір Рылатка. Я яму нават сказаў у яго кабінце: „Слухайце, чаму вы мяне так прыніжаеце перад палякамі? Гэта ж для мяне страшэнны сорам”. Што ж, проста змяніўся рэжым.

— Прыкра, што не было ацэнена Твай майстэрства мастака, а верх ўзялі палітычныя матывы.

— Так, гэта было вельмі прыкра — ехаць у Беларусь і вяртацца прыніжаным. Тым больш, калі я параўноўваў сваю сітуацыю з іншымі мастакамі. Напрыклад, у той час літоўскі мастак, вельмі вядомы як у Польшчы, так і за мяжой Стасьс Эйдрагавічыус таксама паехаў на сваю Бацькаўшчыну — у Літву, дзе яго класна прынялі і ў Вільні выдалі цудоўную кнігу. А тут едзеш у Беларусь з вялікімі надзеямі, а ставяцца да цябе як да чужынца. Што ж, пачакаем, сітуацыя мяняецца, разваліцца і гэтая ўлада. Як спявае Лёня Вольскі — мы жывем пад асфальтам.

— Дзякую за размову.

Данута БІЧЭЛЬ

Мяне выгналі на пенсію з Музея Максіма Багдановіча

Выйшла. Куды Мне вяртацца?!
Выгналі з Дому і Працы.
Зляя бясплодныя жэабы
сажалку робяць з дзяржавы.

Вецер у кінутым Доме
будзе шукаць Мяне доўга.
Там, дзе Мне вершы складаць,
будуць свіней гадаваць.

Знікну ў крывыя завулкі
Ценем Паэтавай Маці
пад фісгармонні гукі.
Выскачкі, месца займайце!

Бездары лезуць на змену,
смерцю Паэта мараюць.
Добра, што больш не сустрэну
іх панямонскую зграю.

Міра ЛУКША

Вобраз

іголкай ільду рысуецца вобраз
прасторы
крохкай хвіліннасці і вечнага
паўтарэння
дасканаласці крышталю
і невыпадковасці рысы

не няма выпадковых сустрэч
няма трэцічын у часе і хібаў

расколваем першым крыкам паветра
і шчыліна зачыняецца за намі

як маланка

калі вяртаемся ў вобраз
нарысаваны іголкай у Майстравой
далоні

Міра ЛУКША

Віктар, Нічыпар і Рэня

Даўно Нічыпар не спяваў. Старэнькі, з парадзельмі пёрамі, быў, так сказаць, на пенсіі ў бабы Рэні. Трымала яго, як і цюціка (малы сабачка — да старасці шчанюк) Віктара, беспародзістага, з норавам і крывымі кароткімі ножкамі таксіка, аблавухага ды з пёрыстым буйным хвостом бы з іншага сабакі — як пецыяць звяроў шмат хто з самотных людзей. За радню Рэні былі, за сяброў Нічыпар ды Віктар. Віктар выгульваў бабу Рэню зранку ды ўвечары, а то б сіднем сядзела ў хаце перад тэлевізарам або ў касцёле.

Віктар бадзёра, трошкі сіплавата час ад часу пабрэхваў — пільнаваў, каб ніхто не пакрыўдзіў гаспадыню ды каб хто чужы ў хату не зайшоў. А Нічыпар моўчкі падзюбваў канар, сядзеў у клетцы, здавалася б, зусім безудзельна.

Анямеў Віктар, убачыўшы на падлозе Нічыпара. Ад нечаканасці прысеў, віскнуў. Нічыпар начапурыўшы бяклае жоўтае пер'е баявіта ступіў перад сабаку, надзьмуў пёркі на шыі і адчайна закрычаў. А пасля з яго перасохлай ад страху дзюбкі палілася песня — услаўленне волі, адвагі, жыцця. Віктар гэта адчуў, і, паглядаючы на адчыненую клетку старога канарэйкі, узвыў разам з пташкай адчайна, шкадобна.

Прысутнічаў Віктар на пахаванні старога Нічыпара. З ганаровым салотам — трэскам запальнічкі бабы Рэні, што закурыла на канец сумнай цырымоніі ў лысым ляску за блёкамі, прысеўшы на кукішкі над маленькай магілкай канарэйкі. Паклала была мёртвую пташку ў кардонку ад дзіцячых боцікаў, што знайшла на сметніцы пад супермаркетам, загарнула ў латку ядвабнай

Барыс РУСКО

Сляды

1

Дня нараджэння свайго
не помню.
Жыву ад заўжэды,
а памру — не жыў
ніколі
Лік дзён вяду з пачатку года
і думаю,
што ўсе гады высакосныя,
мо нават старэйшыя на пару дзён.
У касу сплятаю горыч няўдач,
як часнок,
і між вуліцай з брамай рынку
губляю.

2

У бурытынавых пакоях зямлі
трываць сляды эпохі.
Сцісну ў руцэ гісторыю
і ўбачу хворыя пункты.
У памяці абрысы майго часу
памалу гаснуць.

3

Іду сыпкімі дзюнамі,
а вецер у сляды ўганяе
неацэненыя хвіліны.
Дык як магу сказаць,
што на сабе
пакінуў малы копчык
успамінаў.

Міра ЛУКША

Луз

Трываю з тварам над травой.
Ствараю зрокам прастору.
Трава трымае маё крананне,
Маё трыванне пастаронняе.
З раю вяртанне, у рай траплянне.
Роіцца, мроіцца, лаічыцца, цішыцца
Ад стварэнняў з тварам і бястварых,
Травяных, укрытых, растаронных
і трапных
У краяглядзе, дзе яны і я.